Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39 | Fylke: Hordaland
Tilleggsspørsmålnr. | Herad: Fusa
Emne: | Bygdelag: —"—
Oppskr. av: Hans Chr. Eikeberg | Gard: ~~31~~ Fusa
(adresse): Fusa | G.nr. 31 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

A. Födselen.

1. Ja
2. Bär deler
3. Ja, det kunde hende det og
4. Dei måtte ikkje kome før ein åtte dagar etter fødselen
5. Same kona måtte ikkje kome meir enn ein gong
6. Som oftast var det rjomegraut. No f.t. er det ofte ei stor kringle, som dei anten har kaka sjölv eller fingra hjå bakaren, som sender ho til barselkona med melding om kven det er ifrå. No brukar dei ofte og ha med seg ein pen potteblom i staden for graut og kringle.
7. Sjå svar til 5.
8. Tamber ("Sengjamatamber")
9. "Sengjamat"
"

8890

II

10. Ja, kunna sjølv måtte gå. Hadde ho forfall sende ho mutan ei vaksi dotter eller tenestgjenta.

11. Eg har aldri høyrt om at mannen var med anna i dei tider at han måtte skjussa kona mutan med hest eller båt. Men i slike tider var det oftast for slektningar i ei annor bygd

12. Ja. "Retin av det beste huset formiddå"

13. "Noko slikt namn har eg ikkje høyrt.

14. Sendingsfatet fekk aldri forklaring og noko "konemåltid" som av har eg ikkje høyrt omtala.

15. Ja - men det kunne og hende ein gjekk med "sengjamat" til ei nygift mor, men det var visst berre dei store som høyrde til på nokon gard

16. For pålag 30 år sidan.

17. Ja, det kunde hende det og, særleg var den nyfødde ein slektning, t. d. ei sjukkei.

18. Likeins som før

19. Vi ikkje kalla det kalas, men eit større gjestebod

20. Barsel (i gamledagar Barnsøl)

8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

21. Noko utsendt i bedalaget hadde gjestene sendingar med seg.

22. Nei det finn eg ikkje

23. Heilt slutt.

B. Födselsdag.

24.-28. Har ikkje höyrt omtala dette i eldre tider. Det kunde nokk henda i sume heimar at föddelsdagen vart högtida, men det var såvidt eg veit ikkje nokon fast skikk.

29. No er det sjokolade, kringla og „bløtkaka“ i „lange banar“

C. Konfirmasjon

30. Eg har ikkje höyrt noko pris om dette frå eldre tider, men eg kan tenkja meg at dei fira då gjerne det so festleg som råd var innafor tilhöve som då var.

31. Ja, no er det mykje brukt og kom vel almennt i bruk for umlag 25-30 år sidan

32. Dei bed berre nærste skyldfolk og om råd er fadrane til konfirmanten. Prest og lærar er ikkje sjölsagde gjester i slike höve her i sidå

33. Nei.

34. Såmen slikk er det

8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

ikkje, men som oftast før konfirmasjonen ei gåva frå fadrane.

35. Nei, - det har eg ikkje sett eller høyrt omtala

D. Bryllup

36. Nei eg huggar ikkje tor det, men fær forstod, når eg var liten, samagit kor-leis det gjekk for seg, og eg skal prøva å gjera det etter kva hadde gjort eg kan. (Noko er vel gått i gløymeboka) Det som eg gjer att nedanfor vedkom, når syster mi gifte seg, og det skulde haldast [illegible] "stemna" som dei sa her i bygdene:

Den som gjesta til for var tenara med (han høyrde elles heime i ei annor bygd) fekk med seg ein vyrd mann i den bygda han høyrde heime i, og skulde han med til gjenta sin heim ein laurdagskveld for å kåra opp "målemne" som dei sa her i gamle dagar. Det var visst kjerasleparet saman om dagen ~~[illegible]~~ fireåt som dei skulde

8890
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

V

ske, sövdt og hugsa).
Desse tvo, frieren og man-
nen han hadde med seg
måtte ikkje koma til tuns
med dagen, dei måtte koma
etter det var mörkt om
kvelden. Mannen gao
seg fyrst til kjenne, og
etter i passeleg lang tid
å ha tala om ver og vind,
avling og mangt anna,
skifte han leida talen
inn på det han hadde til ærend.
Han måtte og nemna at han
hadde ein god ung mann med
seg. (Frieren måtte ikkje vera
langt unna) Begge tvo vart no
bedne inn. No kunde det
hende, at frieren ikkje var så
velkomen hjå foreldri til gjenta.
I slike høve vart ikkje gjes-
tebodet så storveges. Men
dette var undantak.
Var alt i orden skifte han
som bar opp målemne i gjen-
„kunna" fram med ærendet
sitt, men gjenta måtte
ikkje då vera inne. Etter
at kjenne mannen dei hadde
høve fram ærendet sitt
skifte foreldri til gjenta
gjeva sitt svar. Dei måt- 8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

te ikkji så med ein gong svara ja. Kor vel dei elen tokke ein guten. Dei måtte no helst dra på det" som det heitte" og skunda på eit eller annan, t. d. at gjenta var for ung eller nokko slikt. Mannen som var med frieren måtte også tala guten si sak og når då foreldri til gjenta påny skunda, svara gjenta "det seg sóleg godt. alt saman". No skunda gjenta heim inn, og så o(v)di og heppa skunda då guten takka foreldri til gjenta oppi handa. Og så vart det gjestebod åt det beste huset hadde med heimebryggj uttak

37. Om eldre folk sjå ovanfor. No for tida veit eg sant å segja ikkji korleis det er. Foreldri har no i alle tiåre ikkji nokko å segja, trur eg. Dei unge vert kjende på festar, turar, stemnor, ~~o.l.~~ skular o. l.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

og gifting var det som regel
straks, og ofte er dei nygifte
før det." —

38. I gamle dagar, la meg
seigja for 70-80-100 år sidan
var det alltid brudlaups-
afta. det vil seigja, gjestene
skulde samlast kvelden
føre brudlaupsdagen. Når
dei då kom til tuns, var
det for kjøkemeistaren å gå
kring med ølskåla. Om
kvelden då fekk dei kvite
eit mådeleg mål, og det
kunde gjerne vera, etter kva
tid på året det var. Var
det um sumaren fekk dei
oftast mjølkemat, dravle
"råddravle" som vår mo-
"kje kalla han. Når det
led seint ut på kvelden
brudlaupsafta gjekk
ungdomen til dansestova.
Fyrste brudlaupsdagen var
det etter ei [illegible] kaffi,
kaka, brød med ost og
smør på før mest før ein
reiste til kyrkja.
Attkomen frå kyrkja, var
det hovudmåltidet, middag,
og det var kjøtmat. I gamle
dagar kjøt og "sodd" - no
seinare tillaga på ymse
andre måtar, gjerne

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
8890

"sodkjøt" med ein anna
"annan dessert som etter=
rett. – Seinare på kvelden
fekk dei kaffi med kakor,
lefsor, brød o.l. attåt. –
Etter midnatt gjerne i
kl. 12–1 (no kl. 24–1) fekk
gjestene "brurgrauten". Som
oftast var dette rjomegraut.
Dermed var dei "offisielle
måltida" slutt fyrste
bryllaupsdagen. Men
i eit bryllaup som
var "noko med" fekk
ungdomen, dei som
heldt det gåande i
dansestova kaffi og
mat i 4–6 tida um
morgonen. –

<u>Andre bryllaupsdagar</u>
tok det til med "møring" –
det vil segja: Uetsfacket,
kjømestaren, kleivakjeringane"
(dei av konone som oppvarta)
og nokre unge gjentor gjekk
med mat og kaffi på
"senga" til brudlaupsgjestene.
Spelemannen skulde då
vera med å spela "møringa-
slåtten"

3890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Dagleg frukost, kaffe og
brød og kaker i 10-11 tida.
Middag i 2-3 (14-15) tida og
då kom oftast same slag
som til middag bryllaups-
dagen. I 6 (18) tida var
det brudgommagrauten.
Denne grauten måtte bru-
ra vera med å koka og
brura måtte bera fyrst
grautfatet inn i bryllaups-
stova å setja fram for brud-
gomen, og etter henne kom
der då i rekkjefølgje gjenom
opp til 20-25 konor berande
kvar sitt grautfat som
dei plasserte på bryllaups-
borda. (Alle eldste og mest
vyrde konor måtte gå
etter brura) Å så ekkje
å glöyma: Tambur og spele-
mannen føre brura inn
i bryllaupsstova å slå på
tromma og spela. –
Dermed var dei offisielle
måltid ende. Men ung-
domen og andre bryllaups-
gjester heldt det gåande
ofte resten av andre brud-
laupsdagen og noko av
tredjedagen med. Dei
fekk om så var mat og so 8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

tredje-dagen (Som eg lite
minnes kan eg nemna: Eg
var gift den 23 juni 1911. Brud-
laupet snikkvarde i tri heile
dagar til endes". - "Det var visst
eit av dei siste gamaldags
brudlaup i Fåsa).
Men forutan spel, var det
likelegt med öl og brenne-
vin, som vart rett rundt, både
i dansestova og i brudlaups-
stova. - I eit kvart brudlaup,
som var litt tess med, måtte
ikkje bruragrauten og
brudgommagrauten saknast.
(Her kunde vore nøgje
å nemne om skikkar som
måtte fylgjast i dei gamle
brudlaup, men då det ikkje
vedkjem maten, let eg det
vera.)
39. Ja, sendingar brukast og godt
lik. Far og mor hadde sak
sending til eit brudlaup
husa eg: eit stort "fodna-
brød" (det måtte lingast bega
bakaren) ein stor "søtost" og
ein ambar med godt smör.
(Andre kunde og senda tjuna
elle fløyte)
40. Smöret skurde med "kråtast"
oppå i ambaren.

8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

41. Nei ikkje i bygdene her.
42. „Fodné".
43. „Vaksi dotter i huset eller tenestgjenta
44. Dei som kom med fodné skulde ha mat, og så skulle dei sjå åt styret til barna.
45. Nei
46. Kleivakjeringa (Kleivakona)
47. Nei det er slutt for omlag 40 år sidan
48. Ja, svært ofte
49. Ja, det hender det og
50. Det fór ingi barselgjestar anna frå allernærmaste skyldfolk
51. Nei barnedagen ser det ut til dei feire ungen i hop. anna- sjølv - fødselsdag o. s. v.

Gravöl

52. Heile bod „grenda" og nære slekt-ningar utanom grenda. Ein eldre, vyrd mann i grenda gjekk rundt og bad.
53. Eg minnest ikkje at gravölet varde meir enn ein dag.
54. Fyrste eg minnest var det koffi og brød ~~[illegible]~~ gjerne med fisk til, men det seine ein samlast. Just før ein reiste til gravplas-sen (kyrkja) fekk ein mjølke-graut. Maten vart servert –

8890
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

på langbord. Etter at ein kom
54. att frå kyrkja var det middag,
oftast kjøtsuppe og seinare
på kvelden kaffi og brød, gjerne
so og med fisk attåt.
55. Det kjenner eg ikkje til.
56. Hovedmåltidet vart kalla middag
57. I eldre tider hadde ein plass nokk,
dei hadde store "røykstover" med
"kå" og glasstova, og lova
"høgde eg at dei dei var i bruk."
før. Annorleis no for tida.
58. Til eg var omlag 20 år (eg er
idag 15/2-54. 68 år) hadde dei
sending (kvite mjølk) med
seg.
59. Som kunt, sjå ovanfor
60. Såvidt eg veit, har det ikkje
vore bruk i bygdene her
61. Nei
62. Eg kan ikkje minnast eller
har høyrt omtala meir enn
ein dags gravøl. Tidlegare
til kvart vart det slutt med
mjølkegrauten frå ein reiste
frå kyrkja (gravstaden) så og
med middagen. No møter
ein i bygdehuset (stundom
bruker ein og eit ungdoms-
hus, bedehus e.l.) og byggja

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

aoletne til siste kvilestaden.
Som regel gjekk samanet ein
på til kaffi i sjøgjelhabet
(bedehus, ungdomshus o.l.)
etterpå. No og før kunne det
vera, at det og vart servert
middag

63. Fyrst eg kan minnast
vart det i gravøl servert
ein dram" (vanleg brenne-
"vin") men det same folk
var komne til kyrkje-gjerde
og (som oftast då) òg til
middagen. No er dette
heilt slutt for lenge
sidan

64. Nei

65. Sjå svar til spm. 62 og andre.

66. Nei

67. Det kan nokk vera, t.d. i nær-
bøkeradet Os og andre stader
der ein har hotell.

68. Det har ikkje vore brukt
skrifteleg innbjoding, med
mindre ein meiner kunn-
gjering i dei lokale blada i bygda
da las om dødsfallet og
at alle som vil fylgja
avlidne til siste kvile-
staden er velkomne. -
Dette siste er her vel
så pass 20-30 år sidan
(20-30)

8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

det vart åleinast teke xx° i bruk.

69. Sjå ovanfor

I. Nye festar

70. Nei
71. Nei, det er få
72. Nei, slett ikkje
73. (Fell burt)
74. Dette fell burt her. (Sjå 71–73)
75. Dagen kan nok vera skipad, og det er gjennom lag og skipnader.

8890

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING